

SAMMANFATTNING AV RAPPORT 2018:15

Vem får avsättning till tjänstepension?

En analys av tjänstepensionernas täckningsgrad
baserad på deklarationsuppgifter

isf

Detta är en sammanfattning av en rapport från Inspektionen för socialförsäkringen. Rapporten i sin helhet kan läsas online, laddas ner och beställas på www.inspsf.se.

Stockholm 2018

© Inspektionen för socialförsäkringen

Författare: Per Gustafson

Sammanfattning

Tjänstepensionerna står för en viktig del av inkomsten för många pensionärer, och mycket tyder på att de kommer att bli än viktigare i framtiden. Tjänstepensionerna har också stor betydelse för att män som grupp får högre totala pensioner än kvinnor som grupp. För att förstå hur pensionsystemet fungerar och utvecklas är det därför viktigt att veta vilka som får avsättningar till tjänstepension.

I denna rapport studeras tjänstepensionernas täckningsgrad bland anställda och företagare. De viktigaste frågorna är:

- Hur hög är tjänstepensionernas täckningsgrad, det vill säga hur stor andel av de anställda får avsättningar till tjänstepension och hur stor andel av företagarna gör egna pensionsavsättningar genom sina företag?
- Hur varierar tjänstepensionernas täckningsgrad mellan olika typer av företag och olika grupper av förvärvsarbetande?
- Hur har tjänstepensionernas täckningsgrad förändrats under perioden 2001–2014?
- Hur tjänar olika individer in till tjänstepension över tid? Finns det grupper där det är vanligt att individerna under längre tid arbetar utan att få avsättningar till tjänstepension?

Rapporten besvarar ett regeringsuppdrag om *egenföretagare och tjänstepension* från 2018 års regleringsbrev. Enligt uppdraget ska ISF "kartlägga täckningsgraden när det gäller egenföretagare med privat pensions-sparande som motsvarar tjänstepension. Analysen ska presenteras uppdelat på kvinnor och män, branschvis samt på inrikes- och utrikes-födda".

Men rapportens innehåll är bredare än detta uppdrag. Den omfattar både anställda och företagare. Uppgifter om hur stor andel av företagarna som gör egna pensionsavsättningar blir mer meningsfulla om de går att jämföra med tjänstepensionernas täckningsgrad bland de anställda. Det är också intressant att se om skillnaderna i täckningsgrad mellan olika grupper är desamma bland företagare och anställda. Rapporten undersöker dessutom fler variabler än de som nämns i regeringsuppdraget.

En ny metod för att studera tjänstepensionernas täckningsgrad

Tidigare studier har försökt uppskatta tjänstepensionernas täckningsgrad på flera olika sätt. De har använt registerdata om utbetalda tjänstepensioner, enkätundersökningar, studier av kollektivavtalens täckningsgrad och företagens deklara-tionsuppgifter.

I denna rapport har ISF använt en ny metod. Företag som gör avsättningar till tjänstepension för sina anställda och företagare som gör avsättningar till egen tjänstepension betalar en "särskild löneskatt på pensionskostnader" för dessa avsättningar. Statistiska centralbyråns databas FRIDA (företagsregister och individdatabas) innehåller deklara-tionsuppgifter som

visar vilka som har betalat denna skatt. Vår metod använder dessa uppgifter för att identifiera vilka företag som har gjort avsättningar till tjänstepension. Uppgifter från FRIDA kopplas sedan genom företagets organisationsnummer till individdata i LISA (Longitudinell integrationsdatabas för sjukförsäkrings- och arbetsmarknadsstudier). På så sätt kan vi studera tjänstepensionernas täckningsgrad i olika grupper av förvärvsarbetande.

Analyserna i rapporten omfattar åren 2001–2014. Med enstaka undantag är de avgränsade till personer i åldrarna 25–64 år som har en pensionsgrundande förvärvsinkomst. Huvudanalyserna av företagare kartlägger pensionsavsättningar bland enskilda näringsidkare och företagare med handelsbolag. Kompletterande analyser av företagare med aktiebolag utan anställda redovisas separat och bara för åren 2007–2014.

De flesta som arbetar får avsättningar till tjänstepension

Tjänstepensionernas täckningsgrad bland de förvärvsarbetande varierar mellan 93 och 95 procent under perioden 2001–2014. Täckningsgraden är mellan 3 och 4 procentenheter högre bland kvinnor än bland män.

Täckningsgraden bland anställda är hög och stabil

Gruppen förvärvsarbetande omfattar både anställda och företagare. Bland de anställda ligger täckningsgraden under hela perioden mellan 96 och 97 procent. Den är i regel runt 2 procentenheter högre för kvinnor än för män.

I den offentliga sektorn får alla anställda avsättningar till tjänstepension genom kollektivavtal. I den privata sektorn finns det däremot företag som saknar kollektivavtal. Då beror de eventuella pensionsavsättningarna på överenskommelser mellan arbetsgivare och anställda. Bland privatanställda ligger tjänstepensionernas täckningsgrad runt 94 procent under hela perioden.

Könsskillnaderna i täckningsgrad är mycket små bland de privatanställda, som mest en halv procentenhet. Det tyder på att könsskillnaden bland alla anställda framför allt beror på att fler kvinnor än män arbetar i offentlig sektor.

Täckningsgraden bland företagare är låg och minskar

Företagare får själva göra avsättningar till pensionssparande. Täckningsgraden är betydligt lägre bland företagare än bland anställda, och den minskar också under perioden 2001–2014. I slutet av perioden ligger den mellan 30 och 40 procent för enskilda näringsidkare och företagare med handelsbolag. För företagare med aktiebolag utan anställda är täckningsgraden högre, drygt 60 procent.

Pensionsavsättningar genom företaget kan ibland sänka företagarens allmänna pension. Företagare kan därför föredra att spara till pension på andra sätt. Om vi även tar hänsyn till avdragsgillt privat pensionssparande som görs vid sidan av företaget, ökar täckningsgraden till runt 50 procent för enskilda näringsidkare och företagare med handelsbolag.

Täckningsgraden för företagare med aktiebolag utan anställda ökar till runt 70 procent.

Därutöver kan företagare med aktiebolag bygga upp kapital i bolaget som de kan använda när de går i pension (så kallad direktpension). Vilka som gör det framgår inte av datamaterialet i den här undersökningen. Företagare kan också betrakta själva företaget som en pensionsförsäkring eller ha andra former av långsiktigt sparande.

Många av de företagare som studeras i rapporten har relativt små inkomster från sina företag och ibland kan verksamheten i det egna företaget vara ganska begränsad. Rapporten pekar ändå tydligt mot att företagare är en grupp som saknar avsättningar till pension utöver den allmänna pensionen i betydligt större omfattning än anställda. Andra studier pekar i samma riktning. Många företagare riskerar därför att få låg pension. Det är viktigt att företagare tänker på sina framtida pensioner och att de känner till vilka villkor som gäller, både för sitt eget pensionssparande och för den allmänna pensionen.

Täckningsgraden varierar mellan olika typer av företag

Alla som arbetar i offentlig sektor får avsättningar till tjänstepension genom kollektivavtal. Därför är huvudanalyserna i rapporten inriktade på den privata sektorn.

Bland både privatanställda och företagare finns grupper där tjänstepensionernas täckningsgrad är betydligt lägre än för övriga. En viktig faktor när det gäller anställda är företagets storlek. Det är framför allt företag med få anställda som avstår från att göra pensionsavsättningar. Större företag har i regel kollektivavtal.

De branschmässiga skillnader som finns i täckningsgrad avspeglar till stor del företagets storlek. Täckningsgraden är hög inom tillverkningsindustrin, där många arbetar i stora företag. Den är däremot låg i delar av tjänstesektorn där det finns många småföretag.

För anställda har också företagsformen stor betydelse. Täckningsgraden är hög bland anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar. Den är lägre bland anställda i handelsbolag och mycket låg bland de som är anställda av enskilda näringsidkare. Detta gäller även när vi tar hänsyn till företagets storlek.

Det finns också regionala skillnader. Täckningsgraden bland både anställda och företagare är lägre i storstadsområdena (Stockholmsområdet, Göteborgsområdet och Malmöområdet) än i övriga landet.

Täckningsgraden är lägre i vissa grupper av förvärvsarbetande

På individnivå är det några grupper som skiljer ut sig, både bland anställda och bland företagare. Täckningsgraden är genomgående lägre bland personer med låga inkomster. Utrikes födda har betydligt lägre täckningsgrad än inrikes födda. Särskilt låga andelar med pensionsavsättningar finns bland nyanlända invandrare (här definierat som invandrade de senaste tio åren).

Antalet utrikes födda har ökat över tid, samtidigt som andelen med pensionsavsättningar i denna grupp har minskat.

Personer som inte förvärvsarbetar kontinuerligt löper högre risk att sakna pensionsavsättningar under de perioder då de är i arbete. Detta gäller oavsett om personen varit arbetslös, sjuk, studerande, föräldraledig, pensionär, haft ekonomiskt bistånd eller helt saknat inkomst under de år som personen inte har arbetat.

Täckningsgraden är högre för personer med gymnasieutbildning än för de med lägre eller högre utbildning. Men dessa skillnader är jämförelsevis små.

I stor utsträckning är det alltså resurssvaga grupper som står utan pensionsavsättningar – lågavlönade, nyanlända invandrare och personer med svag förankring på arbetsmarknaden. Inom dessa grupper upprätthåller kollektivavtalen trots allt en ganska hög täckningsgrad bland de anställda. För företagare kan täckningsgraden däremot bli mycket låg. Bland nyanlända invandrare är det exempelvis under tio procent som gör egna pensionsavsättningar genom sina företag mot slutet av den undersökta perioden.

Låginkomsttagare, utrikes födda och personer med svag förankring på arbetsmarknaden är grupper som riskerar att få låg pension redan i det allmänna pensionssystemet. Vår analys visar att de dessutom är kraftigt överrepresenterade bland de som inte får avsättningar till tjänstepension. Kunskapen om detta bör finnas med i överväganden om utformningen av det allmänna pensionssystemet.

Täckningsgraden är högre bland kvinnor än bland män

Tjänstepensionerna har stor betydelse för att män får högre totala pensioner än kvinnor. Det beror på att tjänstepensionerna kompenserar för intjänandetaket i det allmänna pensionssystemet. Betydligt fler män än kvinnor har inkomster över detta tak och män får därför ofta högre tjänstepensioner än kvinnor.

Däremot är tjänstepensionernas *täckningsgrad* högre för kvinnor än för män. Det beror på att fler kvinnor än män arbetar i offentlig sektor och på att fler män än kvinnor i den privata sektorn är företagare.

Bland låginkomsttagare, utrikes födda och personer med svag förankring på arbetsmarknaden är täckningsgraden genomgående något längre för män än för kvinnor. Samtidigt innehåller grupperna låginkomsttagare och personer med svag förankring på arbetsmarknaden större andelar kvinnor än män.

Det finns också vissa könsskillnader inom olika branscher, och täckningsgraden är lägre för kvinnor än för män i riktigt små företag. I övrigt framträder inga stora eller systematiska könsskillnader. Sammantaget är könsskillnader i tjänstepensionernas täckningsgrad inte någon förklaring till att kvinnor får lägre pensionsinkomster än män.

Mycket få anställda saknar pensionsavsättningar under längre tid

Analysen som följer individer över tid visar att mycket få anställda arbetar kontinuerligt utan att få avsättningar till tjänstepension. Merparten av de som saknar avsättningar gör det bara under något eller några få år. Företagare står däremot ganska ofta utan pensionsavsättningar även under längre perioder.

En nationell tjänstepensionsdatabas?

Den metod som används i rapporten ger bättre och mer detaljerad kunskap om tjänstepensionernas täckningsgrad än de metoder som har använts i tidigare studier. Men metoden har också begränsningar. De viktigaste begränsningarna handlar om att vissa arbetsgivare saknas i FRIDA-databasen, att metoden baseras på uppgifter om företags och inte individers avsättningar, och att metoden kräver en del manuella korrigeringar av datamaterialet.

På sikt skulle det därför vara en bättre lösning att samla in uppgifter om intjänade tjänstepensioner på individnivå. Pensionsmyndigheten har nyligen lagt fram ett förslag om att göra tjänstepensioner till ett officiellt statistikområde och att skapa en nationell tjänstepensionsdatabas. En sådan databas skulle ge underlag för mer fullständiga, korrekta och detaljerade analyser av tjänstepensionernas täckningsgrad. Den skulle också ge nya möjligheter att skatta framtida pensionsutfall. Sådana analyser skulle vara värdefulla för att följa utvecklingen inom pensionsområdet.

adress Box 202, 101 24 Stockholm *besöksadress* Fleminggatan 7
telefon 08 58 00 15 00 *fax* 08 58 00 15 90 *e-post* registrator@inspsf.se *webb* www.inspsf.se